

Beginnend *Bijbellezen*

Het verhaal van de Bijbel op eenvoudige manier verteld

3. Kaïn en Abel

Lezen: Genesis 4

Wat God heeft gemaakt en waarom

Er is geen mens bij geweest, toen God de planten, bomen, vissen, vogels, insecten, dieren, enzovoort maakte. Toen een wijs en gelovig man, Job, eens onverstandig over God sprak, vroeg God hem: “Waar was je toen Ik de aarde grondvestte?” Hij was er toen nog helemaal niet, en hoe kon hij dan over dingen praten waar hij niets vanaf wist? Zo is het nu ook nog. Wij mensen hebben wel veel meer wetenschappelijke kennis gekregen, maar over **hoe** alles is ontstaan weten we eigenlijk niets dat echt te bewijzen is. Ook de Bijbel vertelt ons dat niet. Daarom moeten we altijd oppassen dat we daar niet meer in willen lezen dan er staat, en ook dat we niet al te gemakkelijk conclusies trekken. Wat de schepping betreft vertelt de Bijbel alleen **wat** God heeft gemaakt en **waarom**, dus wat Hij ermee van plan is. Ja, er staat in Genesis: “God zei: er moet ... en zo gebeurde het”; maar er staat niet bij **hoe** God dat deed. Wat er ook niet staat is hoeveel van een dier, plant of boom Hij tegelijk maakte. Sommigen denken dat God als een ‘tovenaar’ de hele aarde in één keer groen en vol levende wezens maakte. Natuurlijk kan Hij dat, maar het is niet gezegd en ook niet nodig. We zouden ons, bijvoorbeeld, de vraag kunnen stellen waarom God, na de schepping van levende wezens, zei: “Wees vruchtbaar en word talrijk en vul het water van de zee. En ook de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde”? Dat zou betekenen dat het water van de zee nog niet vol was van vissen en de vogels nog niet in grote aantallen door de lucht vlogen. Daarom denken anderen, dat God een stukje aarde uitkoos en daar de eerste planten, bomen, en van alle levende wezens een paartje maakte. Dat dit heel goed mogelijk is, is te zien na de zondvloed, waar we het de volgende keer over zullen hebben. Toen was er van elk dier maar één paartje over, van de vogels wat meer, en van de mensen maar acht; en die hebben de aarde weer vol gemaakt met hun soorten. Ook zie je hoe snel de ‘natuur’ weer in beslag neemt wat de mens of een natuurramp leeg achterlaat. Zo zijn ook na de zondvloed uit de zaden van de planten in de aardbodem weer nieuwe planten gegroeid.

Ook toen God mensen maakte, zei Hij hetzelfde tegen hen als tegen de dieren: “Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde”. De aarde was niet ineens

vol mensen: er waren er maar twee. Maar het was Gods bedoeling dat er meer mensen kwamen dan alleen Adam en Eva. Dat werd helemaal nodig toen zij zondigden, en God zei dat ze als straf daarvoor op een dag zouden sterven. Maar als dat ging gebeuren, zouden er geen mensen meer zijn. Dus om ervoor te zorgen dat de mens zou blijven bestaan, moesten zij – voordat zij gingen sterven – andere mensen voortbrengen. En dat is wat zij deden. In het geloof dat Gods plan met hen anders niet verder kon gaan.

De geboorte van Kaïn

Het verhaal in Genesis vertelt daarover: “De mens, Adam, had gemeenschap met Eva, zijn vrouw, en zij werd zwanger en bracht Kaïn ter wereld”. Toen zei Eva dankbaar, en misschien wel een beetje trots, tegen Adam: “Met hulp van de HEER heb ik het leven geschonken aan een man”. Uit haar woorden blijkt dat Kaïn de eerste zoon van Adam en Eva was. Dat wil zeggen dat Kaïn de eerstgeborene was, en dus de belangrijkste erfgenaam van zijn vader en moeder. En nu moeten we ook hier oppassen wat we willen lezen. Er wordt op dit punt in de geschiedenis niets verteld over de geboorte van dochters, alleen over zonen. Dat is in de geslachtsregisters in de Bijbel gebruikelijk. Maar het kan best zo zijn dat Adam en Eva vóór Kaïn één of meer dochters kregen en dat daarom de vreugde zo groot was dat er nu ook een zoon werd geboren. Dit wil niet zeggen dat die dochters niet belangrijk waren. Als er geen vrouwen waren, werden er geen kinderen geboren. Zij hebben ook heel andere eigenschappen dan mannen en samen vormen ze een geheel. Alleen met de inbreng van beiden kunnen kinderen goed en evenwichtig worden opgevoed. De Bijbel noemt meestal alleen de mensen die een rol spelen in het verhaal. Ook als dat vrouwen zijn. Dan worden ze met hun naam en verhaal genoemd!

De geboorte van Abel

In dit gedeelte van het verhaal gaat het echter niet om hoe de mensen de aarde bevolkten, maar om de ontwikkeling van hun denken en doen. Dat wordt zichtbaar in twee mannen. Over de tweede staat eenvoudig: “Later bracht Eva zijn broer ter wereld, Abel”. Of Eva na Kaïn en vóór Abel nog andere zonen en dochters op de wereld bracht wordt niet verteld. Dat gebeurt pas later, als over Adam wordt gezegd: “Hij verwekte zonen en dochters”.

Het werk dat Kaïn en Abel deden

Over hun jeugd lezen we niets. Hoe voedden Adam en Eva hen op? Wat waren het voor jongens? We weten het niet. Wel wat voor werk ze gingen doen: “Abel werd herder, Kaïn werd landbouwer”. Dat is interessant voor wie de Bijbel gelooft. De geleerde apostel Paulus moest eens voor de net zo geleerde mensen van de hoogste rechtbank in de Griekse stad Athene uitleggen wat hij geloofde. In zijn toespraak zei hij: “Uit één mens heeft de God die de wereld heeft gemaakt en alles wat er leeft, de hele mensheid gemaakt, die Hij over de hele aarde heeft verspreid”. Dus vóór Adam en Eva waren er volgens hem geen

mensen. Dat was geen domheid van Paulus, maar hij sprak door de leiding van de Here Jezus. Dus als Kaïn landbouwer was en Abel herder, hebben de eerste mensen geen ontwikkeling doorgemaakt van jager-verzamelaars naar het op vaste plaatsen houden van vee en verbouwen van de gewassen. Veel mensen kunnen later wel zijn vervallen tot primitieve levenswijzen. De geschiedenis toont daar wel voorbeelden van, evenals van het feit dat zij daarna weer 'beschaafd(er)' kunnen worden. Denk maar eens aan het verschil tussen hoe de mensen hier in de middeleeuwen moesten leven en hoe wij nu leven.

De offers van Kaïn en Abel

Maar waar het in het verhaal in Genesis om gaat, is niet het verschil in hun werk. Dat is maar een aanloopje om te laten zien wat er in hun hart is. Kennelijk werden al toen al offers gebracht. De zonde maakte dat nodig, en God zal daar wel opdracht voor hebben gegeven. Daar zullen we later nog wel eens naar kijken, als het om het volk Israël gaat. Maar je kon ook vrijwillig een offer brengen, omdat je heel dankbaar was omdat de oogst was gelukt, of omdat er geen schapen waren opgegeten door wilde dieren. Het verhaal gaat verder: "Op een keer bracht Kaïn de HEER een offer van wat hij had geoogst. Ook Abel bracht een offer; van de eerstgeboren dieren van zijn kudde koos hij de mooiste uit". En we merken het verschil: van het offer van Abel wordt een waardeoordeel gegeven, namelijk het mooiste mannelijke dier van zijn kudde. Dat wil zeggen: het dier dat voor de sterkste, meest gezonde nakomelingen kon zorgen. Abel gaf God daarmee het beste dat hij Hem kon geven, in het geloof dat God ervoor zou zorgen dat de andere mannelijke dieren voor sterke en gezonde nakomelingen zouden zorgen. Maar er is nog iets. Er is kennelijk sprake van een voorschrift: het moest een eerstgeboren dier van het mannelijk geslacht zijn, dus het lam dat een vrouwtje als eerste had geworpen. Abel deed blij en gehoorzaam wat God vroeg. Kaïn bracht ook wel een offer, maar er wordt niets gezegd over de kwaliteit van wat hij offerde. Hij koos kennelijk niet zorgvuldig het beste uit dat hij had geoogst en was hij dus ondankbaar. Misschien was het de bedoeling dat ook hij een dier offerde, en was hij dus ongehoorzaam. Hoe het ook zij, het offer had kennelijk niet zijn interesse en hij bracht het 'omdat het nu eenmaal moest'.

Dat er iets niet goed zat, blijkt namelijk uit wat volgt: "De HEER merkte Abel en zijn offer op, maar voor Kaïn en zijn offer had Hij geen oog". Dat bemerkten beiden in het verschil dat er kwam in hun leven; we noemen dat: in de mate waarin God hen zegende. Het ging Abel dus beter en Kaïn minder goed. Misschien mislukte zijn oogst. Het gaat in het verhaal echter om gevolg: Kaïn werd jaloers op Abel. En die jaloersheid werd dag aan dag groter, zodat hij zijn broer begon te haten. Uiteindelijk kwam het zover dat hij met moordplannen rondliep. En dat is iets wat we vaker in de Bijbel tegenkomen: Saul haatte David, de Joodse leiders haatten Jezus. Hun gedachten waren, dat als zij de door God gezegende zouden doden, zij dan Gods zegen wel zouden krijgen. Maar God

wist wat er in het hoofd van Kaïn rondspookte en waarschuwde hem: “Waarom ben je zo kwaad ... Handel je goed, dan kun je toch iedereen recht in de ogen kijken? Handel je slecht, dan ligt de zonde op de loer, begerig om jou in haar greep te krijgen, maar jij moet sterker zij dan zij (de zonde dus)”. We zien hier hetzelfde uitgangspunt als bij de vrucht die Adam en Eva zo verleidelijk vonden: je moet vechten tegen de verleiding om iets te doen wat niet mag. En dat deed Kaïn niet; want toen zij eens samen in het veld waren, en niemand hen zag, sloeg hij zijn broer Abel dood. Hoe ver het met hem was gekomen, is te zien uit wat er volgt. Zijn vader en moeder schaamden zich na hun zonde tenminste nog, en waren bang om met de engel in de hof te spreken. Maar Kaïn interesseerde het totaal niet wat hij had gedaan. Toen God hem vroeg waar zijn broer was, zei hij brutaal dat hij het niet wist en ook zijn oppas niet was. Maar God wist het wel: “Hoor toch hoe het bloed van je broer uit de aarde naar mij schreeuwt”. Dat was natuurlijk niet letterlijk zo, maar daarmee wordt aangegeven dat moord om wraak roept: de moordenaar zal gestraft worden voor zijn daad. In principe moet hij met zijn eigen leven betalen. De Heer Jezus zei eens tegen de leiders die Hem wilden vermoorden: “Al het onschuldige bloed dat op de aarde is vergoten zal jullie worden aangerekend, vanaf het bloed van Abel, de rechtvaardige, tot ...”.

De menselijke lijn van de geschiedenis

Het oordeel van God over Kaïn was: “Vervloekt ben je. Ga weg van deze plek, waar de aarde haar mond heeft opengesperd om het bloed van je broer te ontvangen, het bloed dat jij vergoten hebt. Ook al bewerk je het land, het zal je niets meer opbrengen. Dolend en dwalend zul je over de aarde gaan”. Kennelijk werd hij dus veroordeeld om jager-verzamelaar te worden. Daarvan schrok Kaïn wel, en hij vroeg God hem te beschermen; wat God hem beloofde.

Uit wat er op dit punt in het verhaal wordt gezegd, blijkt dat Kaïn en Abel geen jongens meer waren en dat Adam en Eva intussen meer kinderen hadden gekregen, die ook al weer kinderen hadden. Want Kaïn was bang zelf vermoord te worden, en daarnaast vond hij een vrouw met wie hij trouwde en kinderen kreeg. Uit wat over hen wordt verteld, blijkt dat de nakomelingen van Kaïn zichzelf erg belangrijk vonden en dezelfde neiging tot gewelddadigheid hadden als hij. Zij zijn het beeld van wat we de ‘menselijke maatschappij’ noemen.

De goddelijke lijn van de geschiedenis

Maar Abel, de rechtvaardige was dood, en Adam en Eva hadden kennelijk geen andere nakomelingen die rechtvaardig genoemd konden worden. Daarom vroegen zij God om een zoon die de plaats van Abel in kon nemen. En zij kregen die en noemden hem Set “want ... God heeft mij in de plaats van Abel ... een ander kind gegeven”. Uit wat over Set en zijn nakomelingen wordt verteld is te zien dat zij God liefhadden en gehoorzaamden. Zij vormen de ‘goddelijke samenleving’ op aarde.

J.K.D.